

Gondolkodó művészetet csinálni

IBOS ÉVA INTERJÚJA BARÁTH FERENC GRAFIKUSSAL

A THEALTER Fesztivál plakátjai ma már messziről megismerszenek, és ez nem is csoda: huszonöt év óta edződik rajtuk a szem. Nagyon hatásosak, mindenhol kiugranak, részben azért, mert vizualitásuk kissé szürrealisztikus, másrészt két állandó jellemzőjük miatt: mindig szerepel rajtuk egy állatfigura, s általában fekvő alakúak.

– Remélem, nem lepem meg túlságosan az első kérdéssel: hogyan gondolkodik az állatokról?

– (nevet) Ez érződik a műveimen is. Az életben talán mindennél jobban vonzódok az állatokhoz, rajtuk keresztül próbálom megjeleníteni a legintimebb érzelmeket. Az állatok milyensége a külsőjükben tükröződik, legyen az madár, kutya, nyúl, gyík vagy bármi más. A költészetben például – én legalábbis úgy érzem – a szavak vizualitása az állathasonlatokban is érzékelhető. A madarak különösen közel állnak hozzám, valószínűleg azért, mert apám madarász volt fiatal korában, s ha olykor leült, hogy velem foglalkozzék, mindig madarakat rajzolt. Talán ez az, amit a genetikán kívül a családomtól örököltem, s talán ennek köszönhető, hogy szinte minden munkámon megjelennek a madaraim. És a többi állataim is, hiszen az állatok valahogy mindig egy nemesebb karaktert képesek kifejezni. Egyébként, amióta ennyire állatcentrikus lettem, még a horgászást is abbahagytam.

– Akkor folytathatjuk is a szakmával, bár máris benne vagyunk. A grafika szak sokakat a kereskedelmi plakát felé terel a könnyebb megélhetés érdekében, de maga a kevésbé kifizetődő kultúra felé csúszott. Ez tudatos döntés volt?

– Nálam semmi sem tudatos, a pályám kezdete óta minden szerencsésen alakult. Elsőként az, hogy elkerültem abból a mélységből, ahol senkinek semmi köze nem volt a művészethez. Csupán egy magányos, önkényes életformát élő, furcsa festő élt a szülőhelyemen, ezért a szüleimnek egyáltalán nem volt imponáló, hogy én is arra a sorsra jussak. Én nagyon kevés alpműveltséggel rendelkeztam, az általános iskolai tanáromnak köszönhetem, hogy Magyarakánizsáról Újvidékre kerültem.

Akkor még nem tudtam szerbül, így erősebben működtek a magyar kapcsolatok, s ennek köszönhetően jutottam be a Forum körüli műveltségi körbe. Épp abban az időben alakult az *Új Symposion* című folyóirat, amelynek a főszerkesztője a

szintén kanizsai származású Tolnai Ottó lett. Valójában a vele való kapcsolatnak köszönhetek mindent. Ez a kör megadta a lökést, hogy csakis kultúrával foglalkozzak egész életemben.

– Az Új Symposion *ekkoriban legendás folyóirat volt. Aki átjárt Jugoszláviába, hozta, terjesztette.*

– Ez egy olyan szellemi műhely volt, amelyben nem lehetett külsősként létezni, vagyis grafikusként kívül állni, s mivel az alkotói körben stimulatív hangulat uralkodott, mindenki eredményeket produkált. A magyar értelmiség nagy szimpátiával figyelte a működésünket, sok magyar író támogatta a lapot, de vizuális téren ugyanígy történt: Kassáktól személyes dicséretet kaptam.

– *Akkor már értem, hogy Magritte reпрója mellett miért látom a könyvespolcon Kassák nagyméretű fotóját...*

– ...és még annál is többet köszönhetek neki. Ő ugyanis megtette a műfajnak azt a nagy szíveséget, hogy kijelentette, a jó plakát is egy képzőművészeti forma.

– *Ami a fejlődést illeti, gondolom, a kulturális kohó, ami Jugoszlávia sajátja volt, ugyancsak megtette a hatását.*

– Mindnyájan élveztük, hogy abban a sokféle idegen nyelvű kultúrában milyen sokféle értéket tudunk a magunkévá tenni. Ljubljana és Zágráb hatalmas kulturális központok voltak már akkor is, óriási grafikusok működtek ott, akik példával szolgáltak. A színházi fesztiválokra, például az újvidékire, vagy a belgrádi BITEF-re mindegyik társulat magával hozta a grafikusát, akik nagy hatással voltak rám a kezdet kezdetén.

– *Aztán mégis átjött Budapestre.*

– Tragikus volt Újvidéket otthagyni 46 éves koromban, amikor a csúcsponton voltam. Az életem felénél mindent újra kellett kezdeni, pár évig nem is tudtam magam feltalálni. Az első színházi plakát megbízást egyébként épp Szegedről, a kőszínház akkori igazgatójától, Kormos Tibortól kaptam.

– *És ezzel el is érkeztünk oda, amiért most beszélgetünk, a THEALTER Fesztivállal való együttműködéshez, illetve a színházhoz való viszonyához. Hogyan lát hozzá egy feladathoz? Ahány rendező, annyi olvasata van egy darabnak.*

– Én csak a szöveget tudom előre elolvasni, s annak alapján megrendezem a saját színdarabomat. A prózai darabokról könnyebben képet kap az ember, bár nem könnyű elérni, hogy a színházak ne csak illusztrációként vagy reklámként igényeljék a plakátot. A THEALTER-nél épp az a jó, hogy sok műfajú, tehát a fesztivál egységében keletkezik egy fantasztikus, sajátos hangulat, amit vizuális eszközökkel kell megfogni. Az általam tervezett kollázsok valamennyire tükrözik azt a szabad formát, ami itt megjelenik, s amelyeknek szerencsére, még mielőtt idejöttem volna, nagy ismerője voltam Nagy József révén, aki szintén magyarkanizsai.

– *Az világos, hogy az összetéveszthetetlen képi nyelv összeköti a THEALTER plakátjait, de hogyan lehet évről évre valamelyest is mást mondani?*

– Megint az őskorhoz nyúlok vissza, ahhoz, amit az Új Symposion költőitől megtanultam, és azóta is a magaménak vallok: próbálok gondolkodó művészetet csinálni a plakátból. A plakát

akkor jó, ha szöveg nélkül is értelmezhető. Egyébként meg az irodalomból merítem a megfogalmazás művészetét. Tolnai, Esterházy, Zalán prózájában tudom megtalálni magam, az egyszerű tömondatokban. Én a saját műfajomban igyekszem megtalálni a szavak formáját, amelyek összesimulva érzelmi tartalmakat képesek kifejezni.

– *Utolsó kérdés: másik jellegzetessége a fekvő alakú plakát. Mikor fordult meg 90 fokkal a szokásos álló formátum, és miért?*

– *(nevet)* Nem tudom... a fene tudja. Még egy portrét sem tudok elképzelni álló formátumban, mert személyigazolvány-illata van. A fekvő lapon több hely van komponálásra, az álló képnél nem tudsz mozdulni. Ezzel mindig cseszegetnek...

Balog József és Baráth Ferenc, 2012, fotók: Révész Róbert